

SELAHADDİN ÜNİVERSİTESİ

DİLLER FAKÜLTESİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

**OSMANLI TÜRKÇESİNDE ZAMANLAR VE KİPLER
(ÖRNEKLERLE AÇIKLAMA)**

HAZIRLAYAN

HAWAZİN HUSEYİN

TEZ DANIŞMANI

DR. ERSAN HAŞİM ALSAKİ

SELAHADDİN ÜNİVERSİTESİ
DİLLER FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

OSMANLI TÜRKÇESİNDE ZAMANLAR VE KİPLER
(ÖRNEKLER AÇIKLAMA)

HAZIRLAYAN

HAWAZİN HUSEYİN

TEZ DANIŞMANI

DR. ERSAN HAŞİM ALSAKİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	i
Özet	ii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Zaman Ekleri.....	2
1.1. Şimdiki zaman.....	3
1.2. Gelecek zaman	11
1.3. Geniş zaman.....	15
1.4. Duyulan geçmiş zaman.....	19
1.5. Görülen geçmiş zaman.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kip Ekleri.....	32
2.1. Emir kip	33
2.2. Dilek-Şart kip.....	37
2.3. İstek kip	41
2.4. Gereklilik kip	45
SONUÇ.....	49
KAYNAKÇA.....	51

Önsöz

Bu araştırmada, Osmanlı Türkçesinde zamanlar ve kipleri ele aldık. Bu konuları örneklerle açıkladık. Osmanlı Türkçesi (osmanlıca'ya da lisan-:عثماني لسانة Osmanlı devlet ve resmi yazışma dilidir. Bilimsel anlarda tarihi Türkiye Türkçesi dinlemektedir. 13-20. Osmanlı ya da Osmanlı Türkçesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk anayasası olan kanun-1 Esasi de geçtiği haliyle Türkçe, 13 ile 20. yüzyıllar arasında Anadolu'da ve Osmanlı Devleti'nin yayıldığı bütün ülkelerde kullanılmış olan, Arapça ve Farsçanın etkisi altında kolan Türk dil osmanlıca bin senelik Türk İslam tarihinin, kültürünün, medeniyetinin, biliminin, felsefesinin oluşturduğu, islam harflerini alfabe olarak kabuletmış bir milletin konuşma ve yazı dilidir. Osmanlıca muhteva ve şekil itibariyle birbirinden ayrılmaz üç unsurdan oluşuyor Osmanlıcanın elbisesi islam harfleri,vücüdünü kelimeler, ruhu kelimelerin manalarıdır.

Araştırmamızın I. bölümünde açıklamalar ile örnekleri vererek Zamanlar konusundan bahsettik. Değindiğimiz zamanlar şunlardır: Şimdiki Zaman eki-ıyor, -iyor,-uyor,-üyor,-uyor şeklinde olup ünlüyle biten fiillerde يور,ünsüzle biten fiillerde ييور biçiminde yazılır. Görüldüğü gibi ünsüzle biten fiillere yardımcı ي harfi getirilmektedir.Ancak bu harf fiil bitişen harflerden biriyle bitiyorsa yazılmaz bitişmeyen harflerden biriyle bitiyorsa yazılır.

Gelecek Zaman ekleri -acak,-ecek kalın ünlülü fiil tabanlarında اجق,ince ünlülü fiil tabanlarında اجق Şeklinde yazılır. Fiil ünlüyle bittiğinde araya bir ي harfi getirilir.

Geniş Zaman: (ر),-ar-er (او),-ır-ir (بر),-ur-ür (و ر) şekillerindedir. Yazılarken düzlük- yururlak uyumuna bağıl kalınarak yazılır. (ر-ار-بر-ور)

Geçmiş Zaman İkiye ayrılır: 1) Belirsiz Duyulan (miş,mış,muş,müş) 2) Belirli görülen(di,dı,dü,du ,ti,tı,Tü,tu)

(Belirsiz) Duyulan Geçmiş Zaman Ekleri. Duyulan geçmiş zaman eki-mış-miş-Muş-müş tek şekilli olup daima مش şeklinde yazılır. Ek ünlüsü yazılmaz.

Belirli Görülen Geçmiş Zaman Ekleri (Dı -Di-Dü-Dü) دي şeklinde gösterilir.görülen geçmiş zaman, geçmişteki faaliyetin bizzat görüldüğü, bizzat yapıldığı zaman siyasasına verilen isimdir. Ek ses uyumlarına normal olarak uysa da osmanlı türkçesinde uymaz- .osmanlı türkçesinde bu ekin bir tek yazılış şekli vardır ve her daim oyazılışı kullanılır. Bununla birlikte osmanlı türkçesi metinleri okunurken ses uyumlarına da uyulur .yani görülen geçmiş zaman eki yazılış olarak tek biçimli olup kurallara uymazken okunuşta bütün kurallara uyularak okunur.

Araştırmamızın II. bölümünde ise Kipler konusunu örnekler ile açıkladık. Bu Kipler (Emir kipi, Dilek şart kipi - koşul kipi, İstek kipi ve Gereklik kipi) olarak sınıflandırılır. Kipi Yapılmasın dileyen veya emreden isteme kipi türkçede bu kip birinci teklik ve çokluk kişiler için kullanılmaz ikinci kişiler için -in -iniz üçüncü kişiler için, -sin,-sinler ekleri kullanılır. Dilek şart kipi - koşul kipi (de,-sa) سة bir

oluş ve kılışı “şart” a veya “ dilek istek ve niyet”e bağlayan bir tasarlama kipidir.fiiil kök ve gövdelerine -de,sa eki getirilmesiyle yapılır . İstek kipi Eylemin gerçekleşmesinde istek, dilek temenin bildiren kiplere istek kipi denir.istik.kipi,dilek kiplerine dahildir.istik kipi ile çekimlenmiş fiillerde iş,oluş hareketin meydana gelmesi için bir istek duyulması anlamı vardır .Eyleme istek anlamı.e-a-eki ile verilir. Gereklik kipi Bu kip,olması ve yapılması gereken şeyler ifade eder gereklik kipi fiillere malı مآلي -meli ملي ekleri yetirilerek yapılır.

Bana öneren Dr.Ersan Haşim ALSAKi Hocama , doğrudan ve dolaylı bir şekilde bana katkıda bulunan bütün arkadaşlarıma teşekkür ederim.

ÖZET

Osmanlıca veya Osmanlı Türkçesi tabiriyle genellikle Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan Türklerin konuşup yazdığı dil yahut aynı dönemde yazılan, içinde Arapça, Farsça kelimelerin yoğun biçimde yer aldığı dil veya daha genel olarak Arap harfleriyle yazılmış Türkçe anlaşılmaktadır. Bilimsel olarak Osmanlı Türkçesi, Türkiye Türkçesi'nin gelişme sürecinde Eski Anadolu Türkçesi diye adlandırılan ilk dönemi de içine alarak XIII. yüzyıldan XX. yüzyılın başlarına kadar devam eden yazı dilidir.

Dönemin en belirgin özelliği, Arapça, Farsça gibi yabancı dillerden oldukça fazla kelime ve gramer şeklinin Türkçeye girmiş olmasıdır. Klâsik bir edebiyat oluşturma ve sanat yapma anlayışıyla Türk yazı dili âdeta Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerden oluşan üçüz bir dil hâline getirilmiştir. Konuşma diliyle yazı dili arasındaki farklar her geçen gün artarken bir tarafta konuşulan fakat yazılmayan bir dil; diğer tarafta yazılan fakat konuşulmayan bir dil ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmada Osmanlı Türkçesi gramerinde iki konu üzerinde durduk. Bu konular: Zamanlar ve Kiplerdir. Şimdiki Zaman, Gelecek Zaman, Geniş Zaman ve Geçmiş Zaman. Kipleri ise (Emir kipi, Dilek Şart Kipi - Koşul Kipi, İstek Kipi ve Gereklik Kipi) konularının (Olumlu, olumsuz, olumlu soru, olumsuz soru) şekillerini çekimledik, açıklama ve örnekler ile bu konuları anlattık.

Birinci bölüm

1. ZAMAN EKLERİ

Zamanlarla ilgili ekler tanımlanırken tekil 3. şahısa getirilen ekler esas alınır. Fiil çekimi sırasında görülen geçmiş ve dilek-şart kiplerinde fiil gövdesi zaman eklerinden sonra şahısları göstermek üzere iyelik eklerini alır; diğer zamanlarda ise zaman eklerini şahıs zamir ekleri izler.¹

¹ http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/oturkcesinegiris.pdf

1.1. ŞİMDİKİ ZAMAN

Şimdiki Zaman eki- ıyor, -iyor,-uyor,-üyor,-uyor şeklinde olup ünlüyle biten fiillerde يور ,ünsüzle biten fiillerde يور biçiminde yazılır. Görüldüğü gibi ünsüzle biten fiillere yardımcı ي harfi getirilmektedir.Ancak bu harf fiil bitişen harflerden biriyle bitiyorsa yazılmaz bitişmeyen harflerden biriyle bitiyorsa yazılır.²

Şimdiki Zaman (Olumlu)

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Atıyorum	اتيورم	بن
Sen	Atıyorsun	اتيورسك	سن
O	Atıyor	اتيور	او
Biz	Atıyoruz	اتيورز	بز
Siz	Atıyorsunuz	اتيورسكز	سز
Onlar	Atıyorlar	اتيورلر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Rahmetine sağınıyoruz	رَحْمَتِكَة صِغِينِيورز
Rabbim rahmet eyle	ربمر رحمت أيلة

² Nihat ÖZTÜRK, Osmanlıca Türkçesi -1, Eskişehir,Eylül 2011,s, 52.

³ Nihat ÖZTÜRK, a.g.e.,s,39.

Şimdiki Zaman (Olumlu soru)

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Atıyor muyum?	اتیور میوم؟	بن
Sen	Atıyor musun?	اتیور میسک؟	سن
O	Atıyor mu?	اتیور می؟	او
Biz	Atıyor muyuz?	اتیور میز؟	بز
Siz	Atıyor musunuz?	اتیور میسکز؟	سز
Onlar	Atıyor mular?	اتیور میلر؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Sana güvenmiyor muyuz?	سکا کورنمیور میم؟

Şimdiki Zaman olumsuz. Fiil gördesine م getirilerek yazılı

Şimdiki Zaman (olumsuz)

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Sevmiyorum	سوميورم	بن
Sen	Sevmiyorsun	سوميورسك	سن
O	Sevmiyor	سوميور	او
Biz	Sevmiyoruz	سوميوروز	بز
Siz	Sevmiyorsunuz	سوميورسكز	سز
Onlar	Sevmiyorlar	سوميورلر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Sana güvnmiyorum.	سكا كوونميورم

Şimdiki Zaman (Olumsuz Soru)

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Sev miyormuyum?	سومميورم؟	بن
Sen	Sev miyormusun?	سومميورسك؟	سن
O	Sev miyormu?	سومميور؟	او
Biz	Sev miyormuyuz?	سومميورز؟	بز
Siz	Sev miyormusunuz?	سومميورسكز؟	سز
Onlar	Sev miyorlarmı?	سومميورلر؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Sana güvenmiyor muyum ?	سكا كوونمييورمويوم؟

Şimdiki Zaman Ekleri (maktan⁴-mekten) osmanlıca yazılır مقدة ،مكة

Şimdiki Zaman (Makta-mekte) Olumlu

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Gelmekteyim	گلمکدیم	بن
Sen	Gelmektesin	گلمکدسن	سن
O	Gelmekte	گلمکده	او
Biz	Gelmekteyiz	گلمکدیز	بز
Siz	Gelmektesiniz	گلمکدسکز	سز
Onlar	Gelmekteler	گلمکدئر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Şu an ödevimi yazmaktam	شواک اودومیی یازمقدهیم

⁴ <https://quizlet.com/166195648/14-turkce-simdiki-zaman-makta-mekte-ekleri-flash-cards/>

Olumlu Soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Yazmakta mıyım?	ياز مقدهمىم؟	بن
Sen	Yazmakta mısın?	ياز مقدهمسك؟	سن
O	Yazmakta mı?	ياز مقدهم؟	او
Biz	Yazmakta mıyız?	ياز مقدهمىز؟	بز
Siz	Yazmakta mısınız?	ياز مقدهمسكز؟	سز
Onlar	Yazmakta larmı?	ياز مقدهلرم؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Şu an ödevimi yazmakta mıyım?	شو اك اودومى ياز مقدهمىم؟

Olumsuz:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Yazmamaktayım	ياز ممقدهيم	بن
Sen	Yazmamaktasın	ياز ممقدهسك	سن
O	Yazmamakta	ياز ممقده	او
Biz	Yazmamaktayız	ياز ممقدهتيز	بز
Siz	Yazmamaktasınız	ياز ممقدهسكز	سز
Onlar	Yazmamaktalar	ياز ممقدهلر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Şu an ödevimi yazmamaktayım.	شو اك اودومي ياز ممقدهيم

Olumsuz Soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Yazmakta mıyım?	ياز ممقدهمىم؟	بن
Sen	Yazmakta mısınız?	ياز ممقدهمسك؟	سن
O	Yazmakta mı?	ياز ممقدهم؟	او
Biz	Yazmakta mıyız?	ياز ممقدهمىز؟	بز
Siz	Yazmakta mısınız?	ياز ممقدهمسكز؟	سز
Onlar	Yazmakta larmı?	ياز ممقدهلرمى؟	اونلر

Örnek :

Türkçe	عثمانلجة
Şu an ödevimi yazmakta mıyım ?	شواك اودومى يازمه مقدهمىم؟

1.2. GELECEK ZAMAN

Gelecek Zaman ekleri -acak,-ecek kalın ünlülü fiil tabanlarında ابق ,ince ünlülü fiil ta -banlarında ابق Şeklinde yazılır. Fiil ünlüyle bittiğinde araya bir ي harfi getirilir.⁵ Eylemin, anlatıldığı andan daha sonraki bir zamanda gerçekleşeceğini belirten zamana **gelecek zaman** denir. Eylemin kök veya gövdesine “-ecek“, -acak” eki getirilerek yapılır.⁶

Gelecek Zaman (Olumlu)

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Göreceğim	كورءجكم	بن
Sen	Göreceksin	كورءجكسك	سن
O	Görecek	كورءجك	او
Biz	Göreceğiz	كورءجكز	بز
Siz	Göreceksiniz	كورءجكسكز	سز
Onlar	Görecekler	كورءجكلر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Salı günü arkadaşlarımızla futbol oynayacağız	سالي گونو ارقاداشلرمزلة فوتبول اويكاياجاگز

Gelecek Zaman (olumlu soru)

⁵ Nihat ÖZTÜRK, a.g.e., s, 52.

⁶ <https://www.eokultv.com/fiillerde-eylemlerde-zaman-turkce-4-sinif/48427>

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Görecek miyim?	کورجکمیم ؟	بن
Sen	Görecek misin ?	کورجکمیسک ؟	سن
O	Görecek mi ?	کورجکمی ؟	او
Biz	Görecek miyiz ?	کورجکمییز ؟	بز
Siz	Görecek misiniz ?	کورجکمیسکز ؟	سز
Onlar	Görecekler mi ?	کورجکلرمی ؟	اونلر

Örnek

Türkçe	عثمانلجة
Salı günü arkadaşlarımızla futbol oynayacak mıyız ?	سالي گونو ارقاداشلرمزلة فوتبول اويكاياجاقمیز ؟

Gelecek Zamanın olumsuzu için fiil tabanına kalın ünlülü fiillerde ما, ince ünlülü fiillerde مة getirilmek suretiyle yapılır.

Gelecek Zaman (olumsuz)

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Dövmeyeceğim	دومتيةجكم	بن
Sen	Dövmeyeceksin	دومتيةجكسك	سن
O	Dövmeyecek	دومتيةجك	او
Biz	Dövmeyeceğiz	دومتيةجكز	بز
Siz	Dövmeyeceksiniz	دومتيةجكسز	سز
Onlar	Dövmeyecekler	دومتيةجكلر	اونلر

Örnek

Türkçe	عثمانلجة
Salı günü arkadaşlarımızla futbol oynamayacağız	سالي گونو ارقاداشلرمزلة فوتبول اويكامتياجاگز

Gelecek Zaman (olumsuz soru)

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Dövmeyecek miyim?	دومتية جكميم؟	بن
Sen	Dövmeyecek misin?	دومتية جكمسك؟	سن
O	Dövmeyecek mi?	دومتية جكم؟	او
Biz	Dövmeyecek miyiz?	دومتية جكميز؟	بز
Siz	Dövmeyecek misiniz?	دومتية جكمسكز؟	سز
Oblate	Dövmeyecekler mi?	دومتية جكلرمي؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Salı günü arkadaşlarımızla futbol oynamayacak mıyız?	سالي گونو ارقاداشلر مزلة فوتبول اويكامه يا جاقمیز؟

1.3. GENİŞ ZAMAN

ار، -er; -ır, -ir; -ur, -ür⁷

Geniş zaman eki fiil gövdesindeki son sesli harfin kalın ince ve yuvarlak düz oluşuna göre yazılışta ve okunuşta farklılık gösteren ار، -er), ير (-ır, -ir) ve ور (-ur, -ür) ekidir.

Oumlu :

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Bulurum	بولورم	بن
Sen	Bulursun	بولورسك	سن
O	Bulur	بولور	او
Biz	Buluruz	بولوروز	بز
Siz	Bulursunuz	بولورسكز	سز
Onlar	Bulurlar	بولورلر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
⁸ Oğlan arpa biçer misin? Suyu gölden içer misin? Her taraftın seller asla, Köprü kurup geçer misin? (Acıpayam- Denizli)	اوغلان أربا بیچر میسین؟ صویي کولدن ایچر میسین هر طرفن سیلرر ألسة ، کوپری قوروب کچر میسین (اچی پایام -دکزلی)

⁷ Mehmet HENG'RMEN, Türkçe Dilbilgisi, Basım yeri, Temmuz 2002, s, 251.

⁸ <https://www.malumatfurus.org/cay-var-icersen-ben-var-seversen-yol-var-gidersen-asik-veysel/>

Olumlu Soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Bulur muyum ?	بولور ميميم؟	بن
Sen	Bulur musun ?	بولور ميسوم؟	سن
O	Bulur mu ?	بولور مي؟	او
Biz	Bulur muyuz ?	بولور ميبوز؟	بز
Siz	Bulur musunuz ?	بولور ميسكوز؟	سز
Onlar	Bulur muler ?	بولور ميلر؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Karzan çok güzel futbol oynar mı?	كارزان چوق گوزل فوتبول اوينارم؟

Geniş Zaman Olumsuz Eki -maz,-mez ماز-مز şeklindedir. Ancak birinci teklik ve çokluk şahıslar da ek değişmektedir.

Olumsuz:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Bilmem	بيلميم	بن
Sen	Bilmezsın	بيلمزسك	سن
O	Bilmez	بيلمز	او
Biz	Bilmeyiz	بيلمزميز	بز
Siz	Bilmezsınız	بيلمزسكز	سز
Onlar	Bilmezler	بيلمز لر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Deniz dalgasız olmaz Kızlar sevdasız olmaz Yarı güzel olanlar Başı belasıız olmaz (Rodoplar- Bulgarstan)	دكز طالغا سز اولمز قىزلر سوداسز اولمز ياري كوزل اونلر باشي بلاسز اولمز (رودوپلر-بولغارستان)

Olumsuz Soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Bilmez miyim ?	بيلميم؟	بن
Sen	Bilmez misin ?	بيلمز ميسك؟	سن
O	Bilmez mi?	بيلزمي؟	او
Biz	Bilmez miyiz?	بيلمميز؟	بز
Siz	Bilmez misiniz ?	بيلمز ميسكز؟	سز
Onlar	Bilmezler mi?	بيلمز لر مي؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Karzan çok güzel futbol oynamaz mı?	كارزان چوق گوزل فوتبول اويناماز مي؟

1.4. DUYULAN GEÇMİŞ ZAMAN

mış, -miş - مش

Anlatılan geçmiş zaman ekinde şahısları göstermek için şahıs zamir ekleri kullanılır ve zaman ekleri ile şahıs ekleri arasında herhangi bir sesli harf bulunmaz.⁹ İlk zamanlarda Eski Anadolu Türkçesinin etkisiyle مش eki sadece -mış, -miş şeklinde okunurken, sonraki dönemlerde son hecesi yuvarlak ses almış olan fiil gövdelerinde, ses uyumu gereği yuvarlak da (-muş, -müſ) okunmuştur.¹⁰

Olumlu:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Kırmışım	قیر مشم	بن
Sen	Kırmışsın	قیر مشسك	سن
O	Kırmış	قیر مش	او
Biz	Kırmışız	قیر مشنز	بز
Siz	Kırmışsınız	قیر مشسكز	سز
Onlar	Kırmışlar	قیر مشلر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Annem dün gece rüyasında beni görmüş.	اننم دون گجة روباسكدة بني گور مش

⁹ Mehmet HENG'RMEN, Türkçe Dilbilgisi, Basım yeri, Temmuz 2002, s, 233.

¹⁰ http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/oturkcesinegiris.pdf

Olumsuz:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Görmemişim	كورممشم	بن
Sen	Görmemişsin	كورممشسك	سن
O	Görmemiş	كورممش	او
Bız	Görmemişiz	كورممشز	بز
Sız	Görmemişsiniz	كورممشسز	سز
Onlar	Görmemişler	كورممشلر	اونلر

Örnek :

Türkçe	عثمانجة
Annem dün gece rüyasında beni görmemiş	اننم دون گجة روياسكدة بني گوممش

Olumlu soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Kırmış mıyım?	قير مشميم؟	بن
Sen	Kırmış mısın ?	قير مشمسك؟	سن
O	Kırmış mı?	قير مشمي؟	او
Biz	Kırmış mıyız?	قير مشمimiz؟	بز
Siz	Kırmış mısınız ?	قير مشميسكز؟	سز
Onlar	Kırmış mılar ?	قير ميشمیلر؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Annem dün gece rüyasında beni görmüş mü ?	اننتم دون گجة روياسكدة بني گورمشم ؟

Olumsuz Soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Görmemiş miyim?	كورممشيميم؟	بن
Sen	Görmemiş misin ?	كورممشيميسك؟	سن
O	Görmemiş mi ?	كورممشمي؟	او
Biz	Görmemiş miyiz ?	كورممشيميز؟	بز
Siz	Görmemiş misiniz?	كورممشيميسكز؟	سز
Onlar	Görmemiş miler?	كورممشمیلر؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Annem dün gece rüyasında beni görmemiş mi ?	اننة دون گجة روياسكدة بني گورممشمي ؟

1.5. GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN

Belirli Görülen Geçmiş Zaman Ekleri (Dı -Di-Dü-Dü) دي şeklinde gösterilir.görülen geçmiş zaman, geçmişteki faaliyetin bizzat görüldüğü, bizzat yapıldığı zaman siyasına verilen isimdir. Ek ses uyumlarına normal olarak uysa da osmanlı türkçesinde uymaz.osmanlı türkçesinde bu ekin bir tek yazılış şekli vardır ve her daim oyazılışı kullanılır.¹¹ Bununla birlikte osmanlı türkçesi metinleri okunurken ses uyumlarına da uyulur .yani görülen geçmiş zaman eki yazılış olarak tek biçimli olup kurallara uymazken okunuşta bütün kurallara uyularak okunur.

Olumlu:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Güçendim	گوچندم	بن
Sen	Güçendin	گوچندك	سن
O	Güçendi	گوچندي	او
Biz	Güçendik	گوچندك	بز
Siz	Güçlendiniz	گوچنديكز	سز
Onlar	Güçendiler	گوچنديلر	اونلر

Örnek :

Türkçe	عثمانلجة
Yaprak ¹² yaprak yapıştırdım Diyar diyar dolaştırdım Bir alevdir tutuşturdum Yandım amma param param parça (Bedri Rahmet)	ياپراق ياپراق ياپشدردم ديار ديار دولاشتردم بر الودر طوتشدردم باندم اما پارام پارچه (بدري رحمي)

¹¹ <https://bilgiyelpazesi.com>

¹² Nihat ÖZTÜRK, a.g.e.,s,39.

Olumlu soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Güçendim mi?	گوجندمي؟	بن
Sen	Güçendin mi?	گوجندكمي؟	سن
O	Güçendi mi?	گوجندمي؟	او
Biz	Güçendik mi?	گوجندمقي؟	بز
Siz	Güçendiniz mi?	گوجندقيزمي؟	سز
Onlar	Güçendinler mi?	گوجندلرمي؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Büyük annemi ziyaret ettim mi?	بويوك اننهمي زيارد ادديمي؟

Olumsuz:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Gelmedim	گلمتدم	بن
Sen	Gelmedin	گلمتدك	سن
O	Gelmedi	گلمتد	او
Biz	Gelmedik	گلمتدق	بز
Siz	Gelmediniz	گلمتدكز	سز
Onlar	Gelmediler	گلمتدلر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانجة
Büyük annemi ziyaret etmedim	بويوك اننئمي زيارد ادمديم

Olumsuz Soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Gelmedim mi?	كلمةدممي؟	بن
Sen	Gelmedin mi?	كلمةدكمي؟	سن
O	Gelmedi mi?	كلمةدمي؟	او
Biz	Gelmedik mi?	كلمةدكمي؟	بز
Siz	Gelmediniz mi?	كلمةدكمي؟	سز
Onlar	Gelmediler mi?	كلمةدلرمي؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانجة
Büyük annemi ziyaret etmedim mi?	بويوك اننئمي زيارد ادمديم؟

Not: Görülen Geçmiş Zaman (f-I-S-T-I-K-Ç-I-Ş-A-H-P) harflerinden sonra (tı,-Ti,-Tu,-Tü) ekleri gelir.

Olumlu:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Konuştum	قونوشدوم	بن
Sen	Konuştun	قونوشدوك	سن
O	Konuştu	قونوشدو	او
Biz	Konuştuk	قونوشدوق	بز
Siz	Konuştusunuz	قونوشدوكوز	سز
Onlar	Konuştular	قونوشدولر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Ben hep arkadaşlarımı sevdim	بن هپ ارقاداشلرم سوديم

Olumsuz:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Konuşmadım	قونوشمادم	بن
Sen	Konuşmadın	قونوشمتدك	سن
O	Konuşmadı	قونوشمادت	او
Biz	Konuşmadık	قونوشمادتدن	بز
Siz	Konuşmadınız	قونوشمادتقز	سز
Onlar	Konuşmadılar	قونوشمادتدلر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانجة
Ben hep arkadaşlarımı sevmedim	بن هپ ارقاداشلرم سومدیم

Olumlu soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Konuştum mu ?	قونوشدوممو؟	بن
Sen	Konuştun mu?	قونوشدوكمو؟	سن
O	Konuştu mu?	قونوشدومو؟	او
Biz	Konuştuk mu?	قونوشدوقمو؟	بز
Siz	Konuştunuz mu?	قونوشدوكوزمو؟	سز
Onlar	Konuştular mı ?	قونوشدولرم؟	اونلر

Örnek

Türkçe	عثمانجة
Ben hep arkadaşlarımı sevdim mi?	بن هپ ارقاداشلرم سومدیم؟

Olumsuz soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Konuşmadım mı ?	قونوشمادمم؟	بن
Sen	Konuşmadın mı ?	قونوشمادكم؟	سن
O	Konuşmadı mı ?	قونوشمادم؟	او
Biz	Konuşmadık mı ?	قونوشمادقم؟	بز
Siz	Konuşmadınız mı?	قونوشمادكزم؟	سز
Onlar	Konuşmadılar mı ?	قونوشمادلرم؟	اونلر

Örnek :

Türkçe	عثمانجة
Ben hep arkadaşlarımı sevmedim mi?	بن هپ ارقاداشلرم سوديممي؟

İKİNCİ BÖLÜM

2. DİĞER ZAMAN EKLERİ

Fiil çekimi ile ilgili zamanlardan dilek-şart, istek, gereklilik ve emir kipleri, tüm şahısları bakımından daha önce tanıtılan zamanlar kadar yoğunlukla kullanılmadığı için burada bir başlık altında genel olarak tanıtılacaktır.¹³

¹³ http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/oturkcesinegiris.pdf

2.1. EMİR KİPİ

Emir kipinde tekil 2. şahıs için fiil kökü esas alınır. Tekil 3. şahıs eki olan سن (-sun) yazılış ve okunuşta سين (-sın, -sin) olarak yaygınlık kazanmıştır. Çoğul 2. şahıs eki ك (-m, - in, -un, -ün) imlâda كز (-ımız, -iniz, -unuz, -ünüz) şekline dönüşür. Ancak, fiil gövdesindeki hecenin sesli olması durumunda bu ekten önce ی getirilir.¹⁴

Olumlu:

Şahıslar	Türkçe	عثمانیة	شخصلر
Ben	X		بن
Sen	Gel	گل	سن
O	Gelsin	گلین	او
Biz	X		بز
Siz	Geliniz	گلینیز	سز
Onlar	Gelsinler	گلینکالر	اونلر

Örnek

Türkçe	عثمانیة
Şimdi ben sana ¹⁵ Dünyadaki en güçlü Sen olduyu nasıl anlatayım	شمدي بن سكا دنیاداقي ان گوجلو سن اولدويو ناصل اكلاتايم

¹⁴ http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/oturkcesinegiris.pdf

¹⁵ <https://www.malumatfurus.org/cay-var-icersen-ben-var-seversen-yol-var-gidersen-asik-veysel/>

Olumsuz:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	X		بن
Sen	Gelme	كلمة	سن
O	Gelmesin	كلمةسين	او
Biz	X		بز
Siz	Gelmeyin	كلمةتيك	سز
Onlar	Gelmesinler	كلمةسيزلر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانجة
Akşam ezanı okunmadan evde olmasın	اقشام ازان اوقونمئدان اودة اولمئسك

Olumlu soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	X		بن
Sen	X		سن
O	Gelsin mi?	گلسينمي؟	او
Biz	X		بز
Siz	C		سز
Onlar	Gelsinler mi?	گلسينلرمي؟	اونلر

Örnek :

Türkçe	عثمانجة
Akşam ezanı okunmadan evde olsun mu?	اقشام ازان اوقونمئدان اودة اوسوكمو؟

Olumsuz soru :

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	X		بن
Sen	X		سن
O	Gelmesin mi?	كلمة سينمي؟	او
Biz	X		بز
Siz	X		سز
Onlar	Gelmesinler mi ?	كلمة سينلر مي؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانجة
Akşam ezanı okunmadan evde olması mı?	اقشام ازان او قونمة دان او دة اولمة سم؟

2.2. DİLEK-ŞART KİPİ

Dilek-şart kipi - koşul kipi (-se,-sa) سة bir oluş ve kılışı “şart” a veya “ dilek istek ve niyet”e bağlayan bir tasarlama kipidir.fil kök ve gövdelerine -se,sa eki getirilmesiyle yapılır.¹⁶

Olumlu:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Gelsem	گلسم	بن
Sen	Gelsen	گلسنک	سن
O	Gelde	گلسم	او
Biz	Gelsek	گلسمک	بز
Siz	Gelseniz	گلسمکز	سز
Onlar	Gelseler	گلسملر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Çay var içersen ¹⁷	چاي وار ایچرسن
Ben var seversen	بن وار سورسن
Yol var gidersen	یول وار گیدرسن

¹⁶ <https://osmanlicaogren.com/2-kur-ekler-istek-kipleri>

¹⁷ <https://www.malumatfurus.org/cay-var-icersen-ben-var-seversen-yol-var-gidersen-asik-veysel/>

Olumsuz:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Gelmesem	گلمتسم	بن
Sen	Gelmesen	گلمتسن	سن
O	Gelmese	گلمتس	او
Biz	Gelmesek	گلمتسك	بز
Siz	Gelmeseniz	گلمتسكز	سز
Onlar	Gelmeseler	گلمتسلر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانجة
Şimdi köyden olmasak bahçede erik yiyemiyoruz	شمدي كويدك اولمسق باغچةده اريك ييمiyoruz

Olumlu soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Gelsem mi ?	گلسمی؟	بن
Sen	Gelsen mi?	گلسنمی؟	سن
O	Gelse mi?	گلسمی؟	او
Biz	Gelsek mi?	گلסקمی؟	بز
Siz	Gelseniz mi?	گلسکیزمی؟	سز
Onlar	Gelseler mi ?	گلسلر می؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانجة
Şimdi köyden olsak erik yiyor muyuz?	شمدي كويدك اولمسق باغچة اريك يبيور منيز؟

Olumsuz soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Gelmesem mi ?	گلمةسممي ؟	بن
Sen	Gelmesen mi?	گلمةسنمي ؟	سن
O	Gelmese mi?	گلمةسممي ؟	او
Biz	Gelmesek mi?	گلمةسکمي ؟	بز
Siz	Gelmeseniz mi?	گلمةسکزمي ؟	سز
Onlar	Gelmeseler mi ?	گلمةسلرمي ؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانجة
Şimdi köyden olmasak erik yiyor muyuz?	شمدي كويدك اولمسق باغچة اريك ييميرومسز؟

2.3. İSTEK KİPİ

İstek kipi Eylemin gerçekleşmesinde istek, dilek temenin bildiren kiplere istek kipi denir. istek.kipi, dilek kiplerine dahildir. istek kipi ile çekimlenmiş fiillerde iş, oluş hareketin meydana gelmesi için bir istek duyulması anlamı vardır.¹⁸ Eyleme istek anlamı. e-a-eki ile verilir.

Olumlu:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Geleyim	گلەيم	بن
Sen	Gelesin	گلەسين	سن
O	Gele	گلە	او
Biz	Gelelim	گلەليم	بز
Siz	Gelesiniz	گلەسينيز	سز
Onlar	Geleler	گلەلر	اونلر

Örnek :

Türkçe	عثمانلجة
Ben artık gideyim	بن اردق گيديم

¹⁸ <https://eruosmanlica.blogspot.com/2018/05/osmanli-turkcesinde-istek-kipi-sa.html?m=1>

Olumsuz:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Gelmeyeyim	كلمة مئيم	بن
Sen	Gelmeyesin	كلمة مئيسين	سن
O	Gelmeye	كلمة مئي	او
Biz	Gelmeyelim	كلمة مئيلم	بز
Siz	Gelmeyesiniz	كلمة مئيسينز	سز
Onlar	Gelmeyeler	كلمة مئيلر	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانجة
Ben artık gitmeyeyim	بن اردق گيدمئيم

Olumlu soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Geleyim mi ?	گلەتیممی؟	بن
Sen	X		سن
O	X		او
Biz	Gelelim mi ?	گلەتیممی؟	بز
Siz	X		سز
Onlar	X		اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانجة
Ben artık gideyim mi ?	بن اردق گیدهیممی؟

Olumsuz soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Gelmeyeyim mi?	كلمة يليمي؟	بن
Sen	X		سن
O	X		او
Biz	Gelmeyelim mi?	كلمة يليمي؟	بز
Siz	X		سز
Onlar	X		اونلر

Örnek :

Türkçe	عثمانلجة
Ben artık gitmeyim mi ?	بن اردق گيدم يليمي؟

2.4. GEREKLİLİK KİPİ

Gereklik kipi : Bu kip, olması ve yapılması gereken şeyler ifade eder
gereklik kipi fiillere malı مئلي -meli ekleri yetirilerek yapılır.¹⁹

Olumlu:

Şahıslar	Türkçe	عثمانلجة	شخصلر
Ben	Almalıyım	المالم	بن
Sen	Almalısın	المالمسك	سن
O	Almalı	المالم	او
Biz	Almalıyız	المالمببب	بب
Siz	Almalısınız	المالمببببب	ببب
Onlar	Almalılar	المالمببب	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانلجة
Vücudun her yerini ²⁰ Yıkamalı her zaman	وجودك هر بربكب ربقامالم هر زمان

¹⁹ <https://osmanlica.emsile.com/node/24>

²⁰ <https://turkceodevim.com/turkce-ders-kitabi-cevaplari/>

Olumsuz:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Almamalıyım	المتمالميم	بن
Sen	Almamalısın	المتمالميسك	سن
O	Almamalı	المتمالمي	او
Biz	Almamalıyız	المتمالميين	بز
Siz	Almamalısınız	المتمالميسكز	سز
Onlar	Almamalılar	المتمالميلر	اونلر

Örnek :

Türkçe	عثمانجة
Bayram bende gitmemeliyim	بايرام بنده گيدمالميبيم

Olumlu soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Almalı mıyım?	الماليميم؟	بن
Sen	Almalı mısınız?	الماليزية؟	سن
O	Almalı mı?	الماليم؟	او
Biz	Almalı mıyız?	الماليميز؟	بز
Siz	Almalı mısınız?	الماليمسكز؟	سز
Onlar	Almalılar mı?	الماليلرمي؟	اونلر

Örnek :

Türkçe	عثمانجة
Bayram bende gitmeli miyim?	بايرام بنده گيدمليمييم؟

Olumsuz soru:

Şahıslar	Türkçe	عثمانجة	شخصلر
Ben	Almamalı mıyım?	المتمالميميم؟	بن
Sen	Almamalı mısınız?	المتمالميسك؟	سن
O	Almamalı mı?	المتمالميم؟	او
Biz	Almamalı mıyız?	المتمالميميز؟	بز
Siz	Almamalı mısınız?	المتمالميسكز؟	سز
Onlar	Almamalılar mı?	المتمالميلرمي؟	اونلر

Örnek:

Türkçe	عثمانجة
Bayram bende gitmemeli miyim?	بايرام بنده گيدتملميميميم؟

Sonuç

Bu araştımda Osmanlı Türkçesinde Zamanlar ve Kipler konularını açıklama ve örnekler ile açıkladık. Osmanlı dönemi kültür ve sanat eserlerine ulaşabilmek ve bunlardan yararlanmayı kolaylaştırmak için “Osmanlıca” olarak da bilinen Osmanlı Türkçesinin dil ve gramer özelliklerini bilmek gerekmektedir. Bunun en temel yolu da Osmanlı alfabesini ve bu alfabenin kendisine özgün özelliklerini bilmektir. Alfabenin ayırt edici özelliği Arap harflerinin kullanılıp geliştirilmesidir. Diğer bir özellik de hece ve kelime oluşumu sırasında harflerin genellikle bitişmesidir.

Araştırmamızın sonucunda şu bilgilere ulaştık.

1. şimdiki Zaman Eki **یور**- Fiil gövdesinin sonu munfasıl harfle biten kapalı hece olduğunda, gövde ile şimdiki zaman eki (**یور**)arasına ikinci bir **ی** harfi yazılır.

2. Gelecek Zaman Eki **جك ، جق** ,cek, -cak- Gelecek zaman eki **جك ، جق** ,cak, -cek) şahıs zamirlerine bitişirken fiil gövdesinin son sesinin kalın ince oluşuna göre yazılışta ve okunuşta farklılıklar gösterir. Fiil gövdesindeki **ق** harfi bitişme sırasında ses alıyorsa **غ** olarak yazılır. Ses ince ise, ekteki **ك** harfi **ğ** olarak okunur. Gelecek zaman çekiminde fiil gövdesinin son sesi kalın ise gövde ile zaman eki arasına **ل** ince sesli harfi getirilir.

3. Geniş Zaman Eki

-ar, -er; -ir, -ir; -ur, -ür **ار ، ر ، یر ، ور** Geniş zaman eki fiil gövdesindeki son sesli harfin kalın ince ve yuvarlak düz oluşuna göre yazılışta ve okunuşta farklılık gösteren **(ار ، ر) ar, -er), (یر , -ir) ir, -ir) ve (ور) ur, -ür)** ekidir

4. Geçmiş Zaman: İkiye ayrılır:

a. Görülen Geçmiş Zaman Eki -dı, -di **دی** XVII. yüzyıl ortalarına kadar etkili olan Eski Anadolu Türkçesi kurallarına göre **دی** eki -dı, -di olarak okunmuş; bundan sonra bu ek yuvarlak seslerle de (-du, -dü) okunmaya başlanmıştır. Hatta son dönemlerde bu ekteki **d** harfinin sertleştiği de (-tı, -ti; -tu, -tü) görülmüştür. Görülen geçmiş zaman çekiminde, şahısları göstermek için fiile getirilen iyelik ekleri kullanılır

دی ekindeki **y** harfi tekil ve çoğul 3. şahıslar dışında düşer ve **ه** harfinden hemen sonra şahsı gösteren iyelik ekleri yazılır.

b. Duyulan Geçmiş Zaman Eki -miş, -miş **مش** duyulan geçmiş zaman ekinde şahısları göstermek için şahıs zamir ekleri kullanılır ve zaman ekleri ile şahıs ekleri arasında herhangi bir sesli harf bulunmaz. İlk zamanlarda Eski Anadolu Türkçesinin etkisiyle **مش** ekinde sadece -miş, -miş şeklinde okunurken, sonraki dönemlerde son

hecesi yuvarlak ses almış olan fiil gövdelerinde, ses uyumu gereği yuvarlak da (-muş, -müş) okunmuştur.

5. Kipler

a. Emir kipinde tekil 2. şahıs için fiil kökü esas alınır. Tekil 3. şahıs eki olan (-سن sun) yazılış ve okunuşta (-سين sin, -sin) olarak yaygınlık kazanmıştır. Çoğul 2. şahıs eki (-ك in, - in, -un, -ün) imlâda (-كز inız, -iniz, -unuz, -ünüz) şekline dönüşür. Ancak, fiil gövdesindeki hecenin sesli olması durumunda bu ekten önce ى getirilir.

b. Dilek-şart eki (-سه sa, -se) olup, şahısları göstermek üzere kip ekinden sonra iyelik ekleri getirilir.

c. İstek kipinde, fiil gövdesinin açık kapalı hece ve hecedeki sesin de kalın ince oluşuna göre yazılışta ve okunuşta farklılık gösteren (-ه a, -e) ve (-يه ya, -ye) eki kullanılır. İstek kipinde şahıslar şahıs zamir ekleri ile gösterilir. Ancak tekil 1. ŝahısta mim (-انım) daha yaygın olarak (-يم yım, -yim) şekli tercih edilir. Çoğul 1. ŝahısta da (-لم lim, -lim) şeklinde yazılır ve okunur.

d. Gereklilik kipinde, fiil gövdesinin açık/kapalı hece ve hecedeki sesin de kalın ince oluşuna göre yazılışta ve okunuşta farklılık gösteren (-لى مالی - مالی مالی mali, -meli) eki kullanılır. şahıslar şahıs zamir ekleri ile belirtilir.

KAYNAKÇALAR

A. Yazılı kaynaklar

- 1.KORKMAZ Zeynep, Türkiye Türkçesi Gramer Şekil Bilgisi, Ankara 2009,
2. HENGİRMEN Mehmet, Türkçe Dilbilgisi, Temmuz, 2002
3. ÖZTOPRAK Nihat, Osmanlıca Türkçesi,Eskişehir,2012
4. ERGİN Muharrem, Türkçe Dilbilgisi, İstanbul,2009

B. Elektronik kaynaklar

1. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/tarih_ao/oturkcesinegiris.pdf
2. <https://quizlet.com/166195648/14-turkce-simdiki-zaman-makta-mekte-ekleri-flash-cards/>
3. <https://www.malumatfurus.org/cay-var-icersen-ben-var-seversen-yol-var-gidersen-asik-veysel/>
4. <http://www.osmanlicadersi.com/turkce-dersler/tablolari/7-2-2-fiil-cekim-ekleri/#1548078333010-af411eee-f35f>
5. <https://turkcedevim.com/turkce-ders-kitabi-cevaplari/>
6. <https://osmanlica.emsile.com/node/24>
7. <https://eruosmanlica.blogspot.com/2018/05/osmanli-turkcesinde-istek-kipti-sa.html?m=1>
8. <https://osmanlicaogren.com/2-kur-ekler-istek-kipleri>
9. https://bilgiyelpazesini.com/egitim_ogretim/konu_anlatimli_dersler/turkce_dersi_ile_ilgili_konu_anlatimlar/fiilde_zaman_eylemde_zaman_ile_ilgili_genel_bilgi.asp
10. <https://www.malumatfurus.org/cay-var-icersen-ben-var-seversen-yol-var-gidersen-asik-veysel/>
11. <https://www.eokultv.com/fiillerde-eylemlerde-zaman-turkce-4-sinif/48427>